

Reflexió

VISSZHANG - LXI. évfolyam, 16. szám, 2017. április 21.

Gerő András a 2017. március 24-i, *ÉS*-ben megjelent, *Könnyed kommunizmus* című cikkében arról ír, hogy Botka László és általában a szocialista vezetők nem a polgárosodásról és annak előmozdításáról, hanem modernizálásról beszélnek. Nem világos számomra, hogy a modernizálás szófordulat milyen összefüggésben, illetve összefüggésekben értelmezhető. Modernizálni nagyon sokfélet és sokféleképpen lehet. A polgárosodás viszont, véleményem szerint, a makrogazdaság helyzetével és fejlődésével összefüggő fogalom. A nyugat-európai országok a gépi iparosodással polgárosodtak. Anglia, Franciaország, Németalföld a XVII-XVIII. században, Németország Elbától nyugatra lévő része a XIX. században, a skandináv országok és Finnország a XX. század első felében iparosodott és polgárosodott. Ezekben az országokban a társadalmak polgári társadalmakká váltak, és többségükben demokratikus kormányzás vált uralkodóvá. Ezért is nevezik őket polgári demokráciáknak. Az Európa keleti felén lévő országokban a nagy francia forradalom polgári társadalmi eszméi már a XIX. század elején hatással voltak a különböző reform- és forradalmi mozgalmakra, de azok kudarcra ítéltettek az elmaradott nemzetgazdaságú, dominánsan mezőgazdasági és jobbágyságra és nemességre oszló társadalmakban. Magyarország ipara a monarchián belül (ott Csehország volt a legrégebben és legjobban iparosodott, nem véletlen, hogy egyedül ott alakult ki polgári demokrácia a két világháború között) a XIX. század végén kezdett erősebben fejlődni és vele együtt a társadalom polgárosodni. Rostow amerikai gazdaságtörténész szerint hasonló volt a helyzet Oroszországban. Mindennek az első világháború, az azt követő összeomlás, nyomor, a lázadások és az azokat meglovagoló vagy leverő diktatúrák vetettek véget.

Természetesen polgárság nem csak a polgári társadalmakban létezett és létezik. Meglehetősen nagy arányban élt polgárság – kézművesek, kereskedők, művészek – az itáliai reneszánsz városaiban. Polgárok voltak a Hanza-városok kereskedői is. Polgárok voltak Európa kézműves és kereskedő céheinek tagjai, azok voltak a tanárok, írók és más értelmiségiek, sőt a magyar rendi országgyűlésben is volt polgári rend, de ez nem változtatott a társadalmak nemesi, feudális jellegén.

Mit jelenthet ma a polgárosodás? Európa, de a világ más részei is elérkeztek egy újabb gazdasági forradalom küszöbére, hasonló változásokat előidézve, mint hajdanán az ún. ipari forradalom kezdetén. Angliában az iparosodás kezdetét a városokba áramló, szakképzetlen mezőgazdasági munkások nyomorgó, munka nélküli tömegei kísérték a még viszonylag csekély létszámú ipari munkásság megléte mellett. Azóta erős iparral és gazdasággal rendelkező országok jöttek létre, amelyekben nyugat-európai jóléti társadalmak alakultak ki. Ezeket a mindenkire kiterjedő szociális háló és a jóléti, egészségügyi intézményekhez, továbbá az oktatáshoz való – az olajválság előtt a felsőoktatáshoz is – mindenki számára egyenlő hozzáférés jellemezte. Bizony, a Gerő András által kommunisztikus egyenlősinek tartott egyenlő szintű hozzájutás az orvoshoz és általában az egészségügyi szolgáltatásokhoz egyenlően járt a miniszterelnöknek, a munkásnak és a nyugdíjasnak is a jól szervezett biztosítási rendszeren és egészségügyi hálózaton keresztül.

De a dolgok ma megváltozni látszanak. A régi ipar jelentős hányada elavult a fejlett országokban is. Városaikban nagy területű ipari rozsdatemetők, felszámolt ipartelepek vannak, csakúgy, mint a kevésbé fejlett országok városaiban. Mind az iparban, mind a mezőgazdaságban és szolgáltatásokban a digitális vezérlésű műveletek kerülnek előtérbe. A munkásokat robotok váltják fel. Egyre kevesebb segédmunkásra van szükség, de a régi szakmák nagy része is elavul. A társadalom elszegényedik és végzetesen szétszakad a gazdagok kis rétegére és a nyomorgó, szegény vagy szegényedő tömegekre (lásd például Piketty *A tőke a 21. században* című könyvét). Hogyan történjék ezekben a társadalmakban a Gerő András

által óhajtott polgárosodás? Ki tudja? Egyelőre csak néhány országnak sikerült átlépni a kiterjedt digitális gazdaságba. Ilyen például Németország, és ilyennek tűnnek a skandináv országok. De a távol-keleti Kína és Vietnam is sikeresnek látszik az áttörésben. Sok ország viszont az átmenetben vergődik. Ide tartozik a végzetesen lemaradók között hazánk is.

Mit lehet tenni az átmenet megkönnyítése érdekében? Elsősorban a korszerű ismereteket adó oktatást kellene fejleszteni, azt mindenki számára elérhetővé tenni, és ezzel megkönnyíteni az embereknek, főként a felnövő generációnak a megújuló gazdaságba való beilleszkedést. Másodsorban a szociális hálót kellene erősíteni, hogy az adott költségvetési lehetőségek között az átmeneti időben se hagyjanak a kormányok valóban „senkit az útszélen”.

(A szerző közgazdász)